Third Forum "Bulgarian Grammar"
Трети форум „Българска граматика"

ИДЕИТЕ НА ПРАЖКИЯ ФУНКЦИОНАЛЕН СТРУКТУРАЛИЗЪМ В ТРУДОВЕТЕ НА ПРОФ. А. В. БОНДАРКО И ПРОФ. И. КУЦАРОВ

Стилиян Стойчев
Софийски университет „Св. Климент Охридски"

Резюме. Безспорно едно от най-мощните методологически течения в езикознанието през отминалия XX век е лингвистичният структурализъм. Пражката школа, известна още и като Пражки лингвистичен кръжок, е една от първите структуралистични лингвистични школи, заслужено определяна като функционално-структуралистична. Нейните представители от класическия ѝ период (1926 – 1945 г.) и техните последователи през втората половина на XX век дават своя неоценим принос за развитието на световната лингвистика. Предмет на изложението са онези приносни идеи на пражкия функционален структурализъм, оказали по-съществено влияние върху създаването и разработването на функционалната граматика във вида ѝ, познат ни от трудовете на А. В. Бондарко и на И. Куцаров. На първо място, това е концепцията на Р. Якобсон за бинаризма, известна още като теория за маркираността. Тя играе изключително важна роля в по-нататъшния развой на модерната лингвистика и е залегнала в основата и на морфологичните концепции на А. В. Бондарко и на И. Куцаров, представящи отношенията между грамемите на морфологичните категории чрез т.нар. морфологични опозиции. На второ място, това са разработените от пражките структуралисти функционален подход към езиковите явления и концепция за център и периферия в езика. Те намират своеобразно творческо развитие в теорията за функционално-семантичните полета на А. В. Бондарко, върху която се гради и неговата концепция за функционална граматика, не само популяризирана, но и успешно реализирана у нас от И. Куцаров. Не на последно място, подобно на представителите на Пражката школа, и А. В. Бондарко, и И. Куцаров, и техните последователи оценяват синхронните контрастивни изследвания също и в теоретично отношение като изключително важни. Функционалната граматика, пред която стоят още много научни предизвикателства, е доказано приложима както при описанието на един отделен език, така и при контрастивните изследвания.

Keywords: Prague school (Prague linguistic circle); Prague functional structuralism; theory of markedness; functional grammar; theory of center and periphery in the language; functional theory of semantic fields

Настоящата трета поред сбирка на форума „Българска граматика“ е посветена на функционалната граматика, създадена и успешно развивана през последните десетилетия на XX век и началото на XXI век и позната ни преди всичко от трудовете на А. В. Бондарко, а у нас и от трудовете на И. Куцаров. Съдейки по заглавията на заявените за участие доклади, в хода на сбирката ще стане въпрос за различни аспекти на функционалната граматика, както и за някои нейни връзки със сродни лингвистични концепции. Аз ще си позволя да занимая уважаемата аудитория с един частен аспект на дискутираната тема – аспект, отдаващ заслуженото на приемствеността в езикознанието в частност и в науката изобщо. За целта ще припомня някои от приносните за световната лингвистика идеи на Пражката школа, залегнали и в трудовете на А. В. Бондарко, и на И. Куцаров и доразвити от тях по творчески начин, по-специално в *Теорията на морфологичните категории* (Bondarko, 1976) и *Функционалната граматика* (Bondarko, 1984) от А. В. Бондарко, съответно в *Очерка по функционално-семантична граматика на българския език* (Kutsarov, 1985) и *Теоретичната граматика на българския език* (Kutsarov, 2007) от И. Куцаров.

Пражката лингвистична школа – кратка история

Няма съмнение, че едно от най-мощните методологически течения в езикознанието през отминалия XX век е лингвистичният структурализъм. За негов основоположник единодушно е приеман швейцарският лингвист Фердинанд дьо Сосюр. Той и неговите ученици стават представители на Женевската школа. Скоро и на други места се появяват лингвистични школи със структуралистична насоченост, споделящи идеите на Дьо Сосюр, сред които са например Пражката школа и Копенхагенската школа. Те запазват доминантното си положение чак до 60-те години на XX век, но оказват сериозно влияние и върху покъсното развитие на световната лингвистика. Не е странно, че за езиковедските изследвания в страните от Източна Европа през втората половина на миналия век най-влиятелна структуралистична школа се оказва именно Пражката.

Пражката школа, известна още и като Пражки лингвистичен кръжок, е една от първите структуралистични лингвистични школи. С дейността ѝ през т. нар. класически период (1926 – 1945 г.) са свързани имената на чешките езиковеди В. Матезиус – неин основател, Б. Хавранек, Б. Трънка, Й. Вахек, В. Скаличка, Ф. Травничек и др., както и на някои чуждестранни участници, сред които са руските езиковеди Н. С. Трубецкой, С. О. Карцевски, Р. Якобсон и др., а също и излизалите по това време *Travaux de Cercle linguistique de Prague*. Смъртта на В. Матезиус и на Н. С. Трубецкой и принудителната емиграция на Р. Якобсон, както и политическата ситуация в годините след Втората световна война обаче възпрепятстват възобновяването на дейността на Пражката школа. И все пак на два пъти – първо през 60-те години, след това и през 90-те години, такива опити са правени; свидетелство за това са

тогава излизалите *Travaux linguistique de Prague* и съответно *Travaux de Cercle linguistique de Prague n.s*, в които живите основатели на Пражкия лингвистичен кръжок и техните ученици продължават неговите традиции и дават своя принос за развитието на лингвистиката.

Известно е, че представителите на Пражката школа приемат за свои и доразвиват сосюровските тези за ***системно-структурния*** и ***знаковия характер на езика*** и дихотомиите ***език – реч***, ***синтагматика – парадигматика***, ***синхрония – диахрония***, представляващи впрочем неоценимо научно наследство за всички следващи поколения лингвисти, но обогатяват световната лингвистика и с оригинални идеи и концепции.

Пражката лингвистична школа – приноси

Както вече споменах, тук ще си позволя да посоча само някои от най-значимите за лингвистиката приноси на Пражката школа:

– теорията на Н. С. Трубецкой за езиковите опозиции и създаване на фонологията;

– адаптиране на теорията за езиковите опозиции за нуждите на морфологията и концепцията на Р. О. Якобсон за бинаризма, известна още като **теория за маркираността**;

– **функционалният поход** към езиковите явления и разработването на функционалноструктурния метод;

– системно разработения **функционално-семантичен граматичен концепт** на В. Матезиус;

– свързания със сосюровската билатерална теория за езиковия знак принцип на С. О. Карцевски за асиметричния дуализъм на езиковия знак;

– концепцията за **център и периферия** в езика;

– концепцията за актуалното членение на изречението, съответно за функционалната перспектива на изречението;

– създаване на езиковата типология;

– обръщане на внимание върху теоретичното значение на **синхронните съпоставителни изследвания**.

По-специално внимание в изложението ще обърна на онези от тях, които в една или друга степен са оказали влияние върху създаването и разработването на функционалната граматика във вида ѝ, познат ни от трудовете на А. В. Бондарко и на И. Куцаров.

Теорията на Р. О. Якобсон за маркираността и морфологичните концепции на А. В. Бондарко и на И. Куцаров

Може би едни от най-големите приноси на Пражката школа, белязали понататъшното развитие на лингвистиката, са ***теорията за езиковите опозиции*** и свързаната с нея ***теория за маркираността***. Те биват формулирани от

Н. С. Трубецкой за фонологията във фундаменталния му труд *Grundzüge der Phonologie* (*Основи на фонологията*), излязъл посмъртно в Прага през 1939 г. (Trubetskoj, 1939), и адаптирани за нуждите на морфологията от Р. Якобсон в статията му *Zur Struktur des russischen Verbums* (*За структурата на руските глаголи*) от 1932 г. (Jakobson, 1932). ***Опозицията*** се схваща като *„отношение между елементите, членовете на парадигмата, евентуално и спрямо други парадигми“* (Čermák, 2001: 85); бинарните привативни опозиции стават основа на намерилата широко приложение в лингвистиката ***концепция*** на Р. Якобсон ***за бинаризма***, известна още като ***теория за маркираността*** (Čermák, 2001: 86). Според функционалната лингвистика ***маркираността*** е характерно качество на структурата на естествените езици. Тя е понятие, което описва асиметричното разпределение на съдържанието между членовете на езиковата опозиция, често срещано особено при бинарните опозиции. ***Теорията за маркираността,*** или ***бинаризмът,*** играе изключително важна роля в по-нататъшния развой на модерната лингвистика. Прилага се особено във фонологията, в лексикалната семантика (т.нар. компонентен анализ) и разбира се, в семантичната морфология (Nekula, 2002: 53), поради което е принципно важна и за функционалната граматика. Тя лежи в основата и на морфологичните концепции на А. В. Бондарко и на И. Куцаров (Bondarko, 1976; Kutsarov, 2007).

В духа на концепцията на В. В. Виноградов А. В. Бондарко разбира морфологията като *„граматическо учение за думата“*. *„Морфологията изучава „граматическата дума“ в системно-структурен и функционален план. В морфологията, ориентирана към думата като основна единица на езика, присъщите на частите на речта морфологични категории, техните функции и структура представляват централен обект на граматическото описание“* (Bondarko, 1976: 4). Според него е целесъобразно понятието ***граматична категория*** да се схваща като родово по отношение на видовите понятия ***морфологична*** и ***синтактична категория*** (Bondarko, 1976: 10). И. Куцаров споделя това виждане на А. В. Бондарко и дефинира родовото понятие ***граматична категория*** като *„наличие на системи от противопоставени една на друга граматични величини (редове от граматични форми, типове синтактични конструкции, комбинации на синтактични средства и др.под.) с еднородно съдържание“* (Kutsarov, 2007: 25; срв. и Bondarko, 1976: 15 – 16), а видовото понятие ***морфологична категория –*** като *„система от противопоставени един на друг редове от словоформи с еднородно съдържание“* (Kutsarov, 2007: 30; срв. и Kucarov, 1985: 22; Bondarko, 1976: 3, 10 – 11). Тя е двупланово явление – неразривно единство между план на съдържание и план на изразяване. Компонентите (членовете) на морфологичните категории се наричат ***грамеми*** и предвид на това понятието морфологична категория би могло да се дефинира и по-синтезирано като система от противопоставени една на друга грамеми с еднородно съдържание (Bondarko, 1976: 129). Между словоформата, като компонент на дадената

грамема, самата грамема и съответната морфологична категория съществуват отношения на парадигматична йерархия (Bondarko, 1976: 141).

Изключително важен за теорията на морфологичните категории и изобщо за морфологията е ***принципът на Смирницки***, според който в нито една словоформа не могат да се комбинират формалните показатели (маркерите) на две грамеми от една и съща морфологична категория (Smirnitskij, 1959: 8 – 9; вж. и Kutsarov, 2007: 31; Marovska, 2005: 31). Не мога да не се съглася с твърдението на И. Куцаров, че само последователното прилагане на принципа на Смирницки може да доведе до еднотипно разграничаване на морфологичните категории на даден език (Kutsarov, 2007: 32).

От гледна точка на броя на членовете си (т.е. грамемите) морфологичните категории биват двучленни (двуграмемни) или многочленни (многограмемни). ***Двуграмемните морфологични категории*** имат една маркирана (отбелязана със специфична граматична морфема или съчетание на граматични морфеми, на които съответства дадена *граматична характеристика*) грамема и една немаркирана (отбелязана с отсъствие на съответната граматична морфема, с т.нар. нулева морфема, и респективно – с отсъствието на граматичната характеристика, притежавана от маркираната грамема); ***многограмемните морфологични категории*** имат само една немаркирана и две или повече маркирани грамеми, при условие че те, като цяло, могат да се противопоставят на немаркираната грамема (Kutsarov 2007: 32 – 33).

Отношенията между грамемите на морфологичната категория обикновено се представят чрез т.нар. ***морфологични опозиции***. И ако у представителите на Пражката лингвистична школа опозициите са преди всичко семантични, при описанието на морфологичните категории в съвременния български език И. Куцаров говори *„за формално-семантични опозиции, т.е. за семантични противопоставяния, изразени в структурата на езика с граматични морфеми“* (Kutsarov, 2007: 34).

От триадата привативна Х градуална Х еквиполентна опозиция, представляваща третия тип опозиции на Р. О. Якобсон, важни за описанието на морфологичните категории са, на първо място, привативната, а на второ – еквиполентната опозиция. Според И. Куцаров ***градуалната,*** или още ***йерархичната опозиция*** не е характерна за морфологичните категории в съвременния български език. И ако някои учени отричат еквиполентните опозиции и предлагат езиковите отношения да се представят само чрез двучленни привативни опозиции (такава всъщност е била и идеята на Р. О. Якобсон), И. Куцаров работи и с двата типа опозиции: *„**привативните опозиции** са характерни за всички двучленни морфологични категории в съвременния български език, те представят и основните противопоставяния в многочленните категории; **еквиполентните опозиции** характеризират отношенията между маркираните членове на многочленните морфологични категории“* (Kutsarov, 2007: 38 – 39).

Основният тип морфологична опозиция – привативната – се състои от два противопоставени един на друг члена, единият от които е маркиран, а другият – немаркиран. ***Маркираната грамема*** е носител на дадена граматична характеристика, експлицитно изразена (маркирана) чрез граматична морфема, съчетание от граматични морфеми или комплекс от граматични морфеми (Kutsarov, 2007: 34 – 35). Принципно важна особеност на ***немаркираната грамема*** е способността ѝ да се реализира в две значения – общо (обобщено) и главно (специфично).

Пражката лингвистична школа и функционалният подход към езиковите явления

В своите трудове представителите на Пражката школа поставят акцент върху ***функционалния поход*** към езиковите явления и налагат тенденцията *„за изучаване на езика не просто като абстрактна система, а в неговото реално функциониране и в речта“* (Danchev, 2001: 22; срв. и Čermák, 2001: 81 – 82). Неслучайно пражкият структурализъм често бива определян като ***функционален структурализъм***. Разработеният от пражките структуралисти функционално-структурен метод намира блестящо приложение не само при обяснението на езиковите функции, в теорията за функционалните стилове, във функционалната морфология и съответно във функционалния синтаксис (включително и при актуалното членение на изречението), но и при обясняването на езика като система със собствена структура и при описанието на отделните езикови равнища (вж. и Nekula, 2002: 337 – 338).

Функционално-семантичният граматичен концепт на В. Матезиус и концепциите на А.В. Бондарко и на И. Куцаров за функционална граматика

Преценявайки постиженията на пражките лингвисти, Франтишек Данеш заключава, че през предвоенния период те се занимават системно предимно с фонология и успяват да разработят в тази област цялостна научно издържана концепция, докато постигнатото в останалите области на лингвистичните изследвания е далеч по-скромно. Според него единственият опит за системно разработен функционално-семантичен граматичен концепт принадлежи на В. Матезиус и това е неговата написана на английски фундаментална статия *„On some problems of the systematic analysis of grammar“* от 1936 г. (Mathesius, 1936), чиято чешка версия *„O soustavném rozboru gramatickém“* излиза чак през 1942 г. (Mathesius, 1942). За съжаление, този концепт не бива изцяло приет и разработен нито преди Втората световна война, нито след нея – поне що се отнася до граматиката. Странно е, че идеите на В. Матезиус не са намерили по-широко отражение в трудовете на по-младия му колега Б. Хавранек и на неговия сътрудник А. Йедличка, нито по-късно във втория том на академичната „Чешка граматика“ (Petr & kol. 1986), нито в лексикологията на Й. Филипец (Filipec &

Čermák, 1985). Повече последователи те са намерили в областта на синтаксиса, при това в две посоки – в концепцията за актуалното членение на изречението, или още за функционалната перспектива на изречението, разработена по-късно от неговите ученици Й. Фирбас, К. Свобода, Ф. Данеш, Л. Ухлиржова и др., от една страна, и в разработената от Института за чешки език концепция за синтактичните структури, залегнала и в третия том на академичната „Чешка граматика“ (Petr & kol. 1987), от друга страна (Daneš, 1991: 166).

Въпреки добрия старт, даден с теорията на Р. Якобсон за бинаризма или за маркираността и с функционално-семантичния граматичен концепт на В. Матезиус, едно от слабите звена в разработките на пражките функционалисти от втората половина на миналия век е именно морфологията – липсват разработени в духа на функционализма трудове, особено по морфология. В този смисъл, покрай всички други свои достойнства функционалните граматики на А. В. Бондарко и на И. Куцаров притежават още едно – те запълват една осезаема празнина в тази основна за науката за езика област.

Според концепцията на А. В. Бондарко за ***функционална граматика***, не само популяризирана, но на практика и успешно реализирана у нас от И. Куцаров (Kutsarov, 1985), *„функционалната граматика може да бъде дефинирана като граматика, 1) ориентирана към изучаване и описание на закономерностите при функционирането на граматичните единици във взаимодействие с елементи от различни езикови равнища, участващи в предаването на смисъла на изказването; 2) предполагаща възможност за анализ не само в посока от формата към значението (от средствата към функциите), но и в посока от значението към формата (от функциите към средствата)“* (Bondarko, 1984: 5).

Както А. В. Бондарко, така и И. Куцаров подчертават целесъобразността на двустранния семасиологично-ономасиологичен подход към описанието на функциите на езиковите средства (срв. и Daneš, 1991: 164).

Концепцията на Й. Вахек и М. Комарек за център и периферия в езика и концепцията на А. В. Бондарко за полето

Друг – макар и по-късен – принос на пражката лингвистика е разработването на концепцията за ***център и периферия в езика***, свързана с факта, че някои езикови единици се употребяват много по-често от други, поради което принадлежат към ***центъра на езика***; езиковите единици с повече или по-малко рядка употреба пък се отнасят към ***езиковата периферия***. На нейното разработване е посветен 2-ри том на *Travaux linguistiques de Prague* (Vachek & Komárek, 1966; вж. и Daneš, 1965: 1 – 6; Němec, 1976; Čermák, 2001: 104).

Под влиянието на идеите на пражкия функционален структурализъм през втората половина на XX век значително нараства интересът към функционалното изследване на езика. Функционалните описания обикновено следват или семасиологичния подход (от форма към съдържание), или ономасиоло-

гичния подход (от съдържание към форма), или пък съчетават двата подхода (Kutsarov, 2007: 11; срв. и Daneš, 1991: 164).

Своеобразно творческо развитие специално на идеите на функционалния структурализъм за центъра и периферията в езика и за необходимостта от функционален подход към езиковите явления откриваме в трудовете на А. В. Бондарко, в частност в концепцията му за ***функционална (функционално-семантична) граматика***, опираща се на ***теорията за функционално-семантичните полета*** (Bondarko, 1984).

А. В. Бондарко подчертава необходимостта и целесъобразността от синтез на тези два типа анализ, т.е. на двустранния семасиологично-ономасиологичен подход към описанието на функциите на езиковите средства (срв. и Daneš, 1991: 164). Те всъщност са обусловени от споменатия вече принцип на Карцевски за асиметричния дуализъм на езиковия знак, предполагащ възможност за съответствие на една единица от плана на изразяването (формата) на няколко единици от плана на съдържанието (смисъла, значението, функцията) и обратно – съответствие на една единица от плана на съдържанието на няколко единици от плана на изразяването (Bondarko, 1984: 6; срв. и Kutsarov, 2007: 11). Функционалната граматика е доказано приложима както при описанието на отделен език, така и при съпоставителни изследвания (Kutsarov, 2007: 11), поради което я смятам за изключително подходяща и перспективна като теоретична основа и на бъдещи езиковедски разработки.

Принципно важна за функционално-семантичната граматика на А. В. Бондарко е ***теорията за полето***, с която той творчески доразвива спомената вече идея на пражките функционалисти за ***център и периферия в езика***. *„**Функционално-семантичното поле** представлява езикови групировки, за които са характерни следните черти: 1) наличие на общи инвариантни семантични функции у елементите, образуващи дадена групировка; 2) взаимодействие не само на еднородни, но и на разнородни елементи – граматични и лексикални; 3) структура, в която определяща роля играят следните признаци: а) членение **„център (ядро) – периферия“**; б) постепенни преходи между компонентите на дадена групировка и компонентите на разни други групировки, частични пресичания, „общи сегменти“.“* (Bondarko, 1976: 204; срв. и Kutsarov, 1985: 10). Другаде А. В. Бондарко прецизира състава на разнородните езикови елементи, изграждащи функционално-семантичното поле, по следния начин: *„… Семантично-функционалната общност служи за основа, на която се обединяват разнородни езикови елементи – морфологични, синтактични, словообразувателни, лексикални. …“* (Bondarko, 1976: 205). И. Куцаров нарича тези изразяващи една и съща семантика средства ***модификатори***; сред тях той разграничава ***ядрени*** (в по-ранните си трудове като такива определя само морфологични модификатори, т.е. морфологични категории като ядра на функционално-семантични полета, но в по-късните си трудове към тях добавя и син-

тактични модификатори) и ***периферни модификатори***, като към последните освен посочените от А. В. Бондарко синтактични, словообразователни и лексикални модификатори добавя както морфологични модификатори в несобствена функция, така и акцентологични модификатори (Kutsarov, 2007: 11).

И така, функционално-семантичното поле, или още ***макрополето*** на функционално-семантичната категория, се състои от ядро и периферия. В рамките му се очертават по-малки единици – т.нар. ***микрополета***. По мнение на И. Куцаров основа за обособяването на *функционално-семантични микрополета* в рамките на дадена категория е броят на грамемите в морфологичната категория, която е нейно ядро, т.е. всяка грамема е център (***микроядро***) на функционално-семантично микрополе. Функционално-семантичното микрополе има същата структура като макрополето: то има център (съответната грамема) и периферия (Kutsarov, 1985: 26 – 30). Това, разбира се, проличава най-добре при т.нар. моноцентрични полета.

А. В. Бондарко различава два основни типа ***функционално-семантични полета***:

1) моноцентрично (моноядрено) поле – поле, опиращо се на граматична категория;

2) полицентрично (полиядрено) поле – поле, основаващо се върху съвкупността от различни езикови средства (морфологични, синтактични, лексикално-граматични, лексикални, акцентологични), необразуващи единна хомогенна система от форми. Сред полицентричните функционално-семантични полета А. В. Бондарко различава два подтипа:

а) полицентрично поле с дифузна структура – с множество слабо свързани помежду си или изолирани разнородни компоненти, слабо изразени центрове (ядра) и размити граници между централната и периферната зона;

б) полицентрично поле с компактна структура – с явно изразени центрове (ядра).

Не мога да не оценя и вниманието, което И. Куцаров отделя на изработването на свързан с функционалната граматика терминологичен апарат. Той предлага функционално-семантичните полета да се назовават с абстрактно съществително име, производно от латинския термин на явлението, например функционално-семантично поле темпоралност с ядро морфологичната категория време, функционално-семантично поле квантитативност с ядро морфологичната категория число и др.под. (Kutsarov, 2007: 11).

Пражката лингвистична школа и синхронната контрастивна лингвистика

И в края на своето изложение не мога да не отбележа още един от приносите на пражките функционалисти към световната лингвистика. За целта ще цитирам една оценка, дадена им от А. Данчев, а именно, че *„езиковедите от*

Пражката школа действително навреме оценяват теоретичното значение на синхронните съпоставителни изследвания" (Danchev, 2001: 55). И наистина, едва ли някой би оспорил заслугите им за развитието на контрастивната лингвистика, а този въпрос има пряко отношение и към функционалната граматика, и към теорията за функционално-семантичните полета, които през последните няколко десетилетия се доказаха като изключително подходящи и перспективни в областта на синхронните контрастивни изследвания. Историята на контрастивните изследвания доказва и колко далновиден всъщност е бил В. Матезиус – основателят на Пражкия лингвистичен кръжок, когато е формулирал постулата си за необходимостта при лингвистичните изследвания да се изхожда от общите за хората комуникативни потребности и да се търсят начините, по които отделните езици, всеки по своему, удовлетворяват тези потребности (Daneš, 1991: 162). Защото, както казва В. Скаличка – друг представител на Пражкия лингвистичен кръжок и създател на езиковата типология, езиците представляват „různá řešení týchž problémů" ('различни решения на едни и същи проблеми' – Skalička, 1935: 10).

В заключение бих искал още веднъж да отбележа, че освен всичко друго трудовете на А. В. Бондарко и И. Куцаров доказват по несъмнен начин тезата за изключителното значение на приемствеността в науката, както и да подчертая твърдото си убеждение в полезността, необходимостта и перспективността и на функционално-структурния подход към езиковите явления, и на функционалната граматика, пред която стоят още много научни предизвикателства.

REFERENCES/БИБЛИОГРАФИЯ

Bondarko, A.V. (1976). Teorija morfologicheskih kategorij. Leningrad: Izdateljstvo "Nauka" [Бондарко, А.В. *Теория морфологических категорий.* Ленинград: Издательство „Наука"].

Bondarko, A.V. (1984). Funkcionaljnaja grammatika. Leningrad: Izdateljstvo "Nauka" [Бондарко, А.В. *Функциональная грамматика.* Ленинград: Издательство „Наука"].

Čermák, F. (2001). *Jazyk a jazykověda.* Praha: Nakladatelství Karolinum.

Daneš, F. (1965). Vztah „centra" a „periferie" jakožto jazykové univerzálie. *Jazykové aktuality*, 1965, 2 – 3, 1 – 6.

Daneš, F. (1991). Mathesiova koncepce funkční gramatiky v kontextu dnešní jazykovědy. *Slovo a slovesnost*, 52, 1991, 161 – 174.

Danchev, A. (2001). Sapostavitelno ezikoznanie. Teorija i metodologija. Sofia: Universitetsko izdatelstvo "Sv. Kliment Ohridski" [Данчев, А. *Съпоставително езикознание. Теория и методология.* София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски"].

Filipec, F. & Čermák, F. (1985). *Česká lexikologie.* Praha: Academia.

Jakobson, R. (1932). Zur Struktur des russischen Verbums (pp. 74 – 84). In: *Charisteria Guilelmo Mathesio quinquagenario a discipulis et Circuli Linguistici Pragensis sodalibus oblata*. Prague: Cercle Linguistique de Prague.

Kartsevskij, S. (1974). Asymetrický dualismus lingvistického znaku (pp. 26 – 30). In: Machová, S. *Principy strukturní syntaxe I.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Kutsarov, I. (1985). Ocherk po funkcionalno-semantichna gramatika na balgarskija ezik. Plovdiv: Plovdivski universitet "Paisij Hilendarski" [Куцаров, И. *Очерк по функционално-семантична граматика на българския език.* Пловдив: Пловдивски университет „Паисий Хилендарски"].

Kutsarov, I. (2007). Teoretichna gramatika na balgarskija ezik. Morfologija. Plovdiv: Universitetsko izdatelstvo "Paisij Hilendarski" [Куцаров, И. *Теоретична граматика на българския език. Морфология.* Пловдив: Университетско издателство „Паисий Хилендарски"].

Marovska, V. (2005). *Novobalgarskijat perfekt.* Sofia: Romina [Маровска, В. *Новобългарският перфект.* София: Ромина].

Mathesius, V. (1936). On some problems of the systematic analysis of grammar. *Travaux du Cercle linguistique de Prague,* 6, 1936, 95 – 107.

Mathesius, V. (1942). O soustavném rozboru gramatickém. *Slovo a slovesnost*, 8, 1942, 88 – 92.

Nekula, M. (2002). Pražská škola (pp. 337 – 338). In: Karlík, P., Nekula, M. & Pleskalová, J. (Eds). *Encyklopedický slovník češtiny.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Němec, I. (1976). Vztah centrum – periferie v lexikálním vývoji. *Naše řeč*, 1976, 118 – 124.

Petr, J. & kol. (1986). *Mluvnice češtiny 2. Tvarosloví.* Praha: Academia.

Petr, J. & kol. (1987). *Mluvnice češtiny 3. Skladba.* Praha: Academia.

Skalička, V. (1935). *Zur ungarischen Grammatik.* Praha: Nákladem Filosofické fakulty University Karlovy.

Smirnitskij, A. I. (1959). Morfologija anglijskogo jazyka. Moskva: Izdateljstvo literatury na inostrannyh jazykah [Смирницкий, А. И. *Морфология английского языка.* Москва: Издательство литературы на иностранных языках].

Trubetskoj, N.S. (1939). *Grundzüge der Phonologie.* Prague: Jednota českých matematiků a fysiků.

Vachek, J. & Komárek, M. (1966). Les problèmes du centre et de la périphérie du système de la langue. In: *Travaux linguistiques de Prague, 2*. Prague: Academia.

CONCEPTS OF PRAGUE FUNCTIONAL STRUCTURALISM IN THE WORKS OF PROF. A. V. BONDARKO AND PROF. I. KUTSAROV

Abstact: One of the leading methodological linguistic trends of the past 20th century is undisputedly linguistic structuralism. The Prague school, also known as the Prague linguistic circle, is one of the first structuralist linguistic schools, being properly defined as functionalist in its essence. Representatives of the Prague school from its classic period (1926 – 1945) and their disciples in the late 20th century give their invaluable contribution to worldwide development of linguistics. The text examines those key concepts of Prague functional structuralism that substantially contributed to the formation and development of functional grammar as we know it in the works of A. V. Bondarko and I. Kutsarov. First, it is R. Jakobson's concept of binarism, also known as the theory of markedness, that plays a key role in the development of modern linguistics, underlying the morphological concepts of A. V. Bondarko and I. Kutsarov that represent the relations between grammemes of morphological categories through morphological oppositions. Second, the Prague structuralists developed the functional approach to linguistic phenomena and the theory of centre and periphery in language. Both are uniquely elaborated in Bondarko's functional theory of semantic fields underlying his theory of functional grammar. The latter was not only promoted but also successfully implemented by I. Kutsarov in Bulgaria. And last but not least, much like the Prague linguistic circle, A. V. Bondarko, I. Kutsarov and their disciples evaluate the theoretical significance of synchronic and contrastive studies. Functional grammar, which is to meet many more scientific challenges in the future, undisputedly applies to the study of a particular language as well as to contrastive studies.

✉ **Dr. Stiliyan Stoychev, Assist. Prof.**
Department of Slavic Linguistics
Faculty of Slavic Studies
Sofia University
15, Tsar Osvoboditel Blvd.
1504 Sofia
E-mail: stilijan@abv.bg